

2. Vývoj ekonomicky aktivních podniků – demografie podniků v ČR a EU

V rámci mezinárodního projektu BDP bylo postupováno podle společné metodiky, podle které se za ekonomicky aktivní považuje takový subjekt, který v rámci sledovaného období (v případě tohoto projektu kalendářní rok) buď někoho zaměstnával (stačí i po část roku) nebo vykázal obrat.

Vytvoření populace aktivních podniků v jednotlivých letech bylo v České republice založeno na informacích z České správy sociálního zabezpečení a z Ministerstva financí ČR. Pokud subjekt alespoň v jednom měsíci kalendářního roku odvedl pojistné na sociální zabezpečení alespoň za jednoho zaměstnance nebo předložil daňové přiznání k dani z příjmu za sledovaný rok s nenulovou hodnotou obratu nebo příjmu, byl zahrnut do populace aktivních podniků.

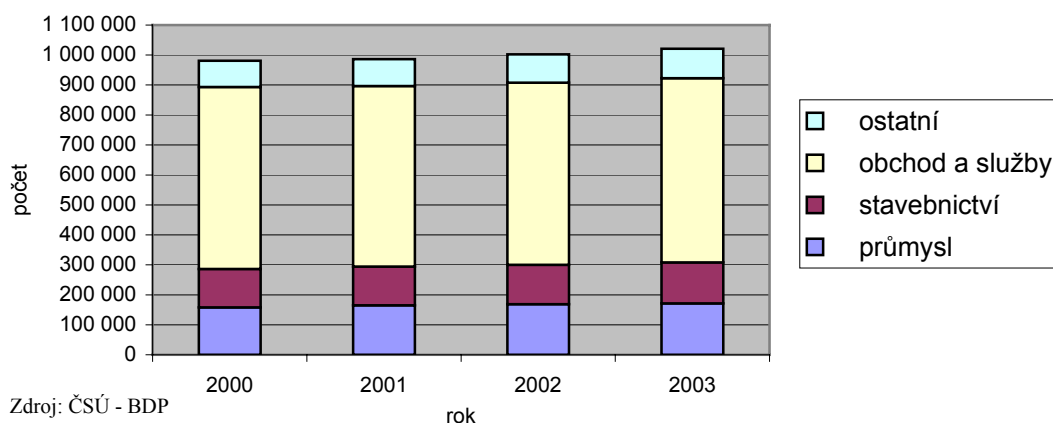
Z hlediska pokrytí národního hospodářství do populace BDP nebylo podle společné metodiky zahrnuto odvětví zemědělství, lesnictví a rybolovu (OKEČ 01 – 05), činnosti holdingů (OKEČ 74.15), sektor vlády, neziskových institucí a zahraničí (ISEKTOR 13, 15 a 20) a bytová družstva.

Populace BDP za Českou republiku jsou vytvořeny pro roky 2000 až 2003. Za toto období jsou k dispozici výsledky; výstupy za rok 2004 zatím nebyly Eurostatem odsouhlaseny.

2.1. Celkový vývoj aktivních podniků v letech 2000 – 2003

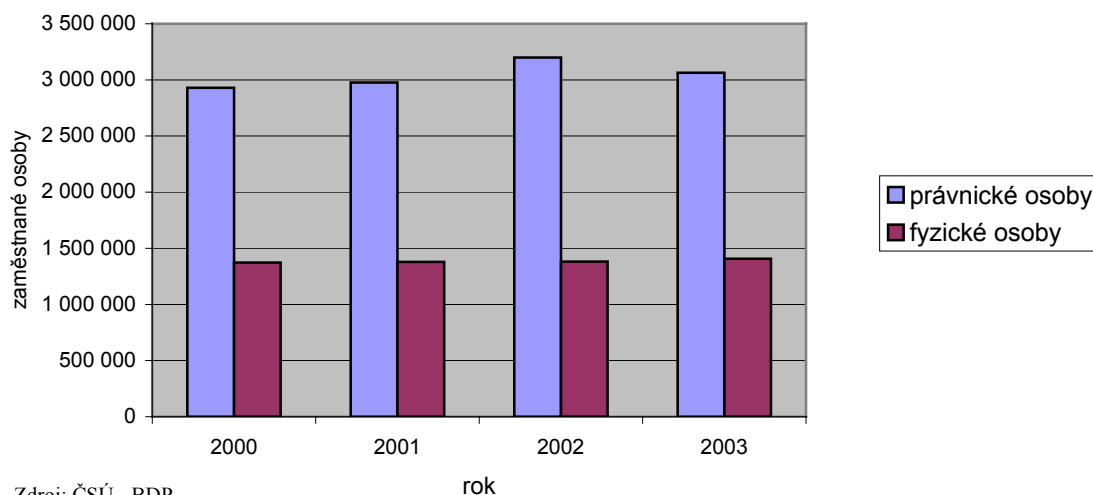
Celkový počet aktivních podniků (viz tabulka č. 1 v příloze) se od roku 2000 plynule zvyšuje, v roce 2003 byl o 4,09 % vyšší. Výrazněji roste počet aktivních právnických osob, jejich celkový počet se zvýšil o 11,7%, zatímco počet fyzických osob vzrostl jen o necelé 3%. Nižší nárůst počtu aktivních fyzických osob je způsoben absolutním poklesem počtu aktivních fyzických osob v odvětví obchodu a služeb oproti roku 2000.

Graf č. 7: Struktura aktivních podniků

Vývoj počtu zaměstnaných osob v aktivních podnicích zaznamenává v letech 2000 až 2002 růstový trend jako celkový počet aktivních podniků, v roce 2003 však došlo oproti roku 2002 k poklesu o téměř 2,5%, který byl způsoben snížením počtu zaměstnaných osob u právnických osob ve všech odvětvích a u fyzických osob v odvětví obchodu a služeb a v ostatních odvětvích.

Graf č. 8: Zaměstnané osoby v aktivních podnicích

Průměrná velikost aktivních podniků měřená počtem zaměstnaných osob v letech 2000 až 2002 mírně vzrostla o 0,18 zaměstnané osoby, v roce 2003 klesla pod úroveň roku 2000 (viz tabulka č. 2 v příloze). Ani u právnických, ani u fyzických osob nelze vysledovat jednoznačný trend, počty zaměstnaných osob kolísají mezi lety i mezi odvětvími.

Protože údaje za kompletní 15 nebo 25 zemí EU nejsou k dispozici, bylo pro mezinárodní srovnání populace aktivních podniků podle BDP z ohledu na dostupnost relevantních údajů vybráno 7 nově přistoupivších zemí (ČR, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko, Estonsko, Litva a Lotyšsko). Podíl aktivních podniků České republiky na této populaci tvoří méně než polovinu, ale od roku 2000, kdy dosahoval téměř 47%, klesl do roku 2002 o 2,2 procentního bodu. Dalšími zeměmi s největším podílem aktivních podniků jsou Maďarsko (z 28,6% v roce 2000 na 29,8% v roce 2002) a Slovensko (z 12,9% v roce 2000 na 13,4% v roce 2002).

2.2. Vzniky podniků

Vzniklý podnik je podle metodiky BDP definován jako aktivní ekonomický subjekt, který se nenalezl v populaci aktivních podniků v předchozích dvou letech a který se neoddělil od jiného aktivního podniku (nemá předchůdce); důraz se klade na vznik nových výrobních faktorů, především nových pracovních příležitostí. Nejde tedy pouze o právní vznik ekonomického subjektu (s omezením na ty, které nepřevzaly převážnou část výrobních faktorů předchůdce), ale i o znovuzahájení činnosti po více než dvouletém přerušení aktivity.

V rámci projektu BDP se zjišťoval počet vzniklých podniků v členění podle kategorie činnosti a podle skupin právní formy. Každý soubor vzniklých podniků se dále sleduje z pohledu přežívání podniků v čase, a to po dobu pěti let.

Populace vzniklých podniků v České republice se vytvořila poprvé za rok 2001; dále byly vytvořeny populace vzniklých podniků za rok 2002 a za rok 2003. Pro vytvoření populace vzniklých podniků za rok 2000 nebyla k dispozici populace aktivních podniků za rok 1999.

2.2.1. Celková charakteristika

Za vzniklý podnik bylo v roce 2001 označeno celkem 121 264 subjektů, z toho právnické osoby tvořily 12,5%. V roce 2002 bylo vzniklých podniků celkem 100 215, podíl právnických osob byl o něco nižší (11,5%), zatímco v roce 2003 při celkovém počtu vzniklých podniků 103 573 byl podíl právnických osob 13,7%. Ve všech třech populacích byl nejvyšší podíl právnických osob v odvětví obchodu a služeb (14,9%, 14,1%, 17,2%). Viz tabulka č. 3 v příloze.

Příhodnější charakteristikou než absolutní počet vzniklých podniků je podíl nově vzniklých podniků na aktivních podnicích celkem (dále jen podíl vzniků), který poskytuje docela užitečnou informaci o dynamice ekonomiky.

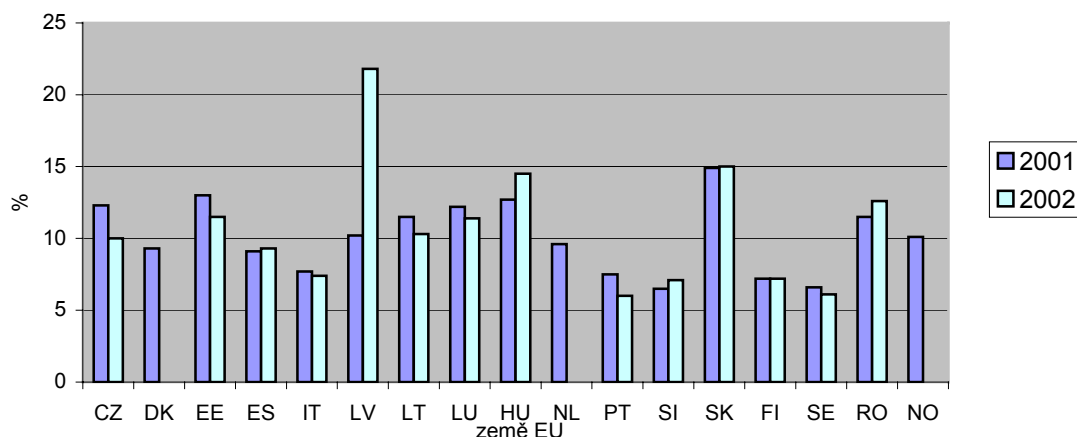
Podíl vzniků celkem byl v roce 2001 12,3%, v roce 2002 a 2003 se snížil (10,0% resp. 10,1%). Podíly vzniků podle druhu činnosti v rozdělení na právnické a fyzické osoby jsou v tabulce č. 4 v příloze. Podíl vzniků u právnických osob byl vždy nižší než u fyzických osob s jedinou výjimkou, a to u podniků vzniklých v roce 2003 v odvětví obchodu a služeb. U právnických osob byl tento podíl vždy nejvyšší u obchodu a služeb (12,5% v roce 2001, 9,3% v roce 2002 a 11,0% v roce 2003). U fyzických osob byl tento podíl v roce 2001 nejvyšší také v odvětví obchodu a služeb (13,2%), roce 2002 a 2003 ve stavebnictví (10,7% v obou letech).

Velmi zajímavé je srovnání podílu vzniků v zemích Evropské unie. Data jsou k dispozici jen za ty země, které byly a jsou účastny na projektu BDP¹. Podíl vzniků celkem za roky 2001 a 2002 u členských států EU se pohybuje od 6,0% do 21,8% (podíl 21,8% v Lotyšsku v roce 2002 je extrémní - viz poznámka dole). Obecně lze říci, že nové členské země EU mají podíl vzniků vyšší než země EU-15. Podíl vzniků celkem u nových členských zemí byl většinou nad 10%, výjimku tvoří Slovinsko, které jediné z nových členských zemí má poměrně nízký podíl vzniků v obou letech.

A jak si stojí Česká republika? Podíl vzniků celkem v roce 2001 měly vyšší než ČR Estonsko, Maďarsko a Slovensko; v roce 2002 byl podíl vzniků v ČR nejnižší z nových členských zemí (kromě Slovinska).

¹ V rámci projektu BDP platí pro všechna data zemí EU poznámka: v Portugalsku a Rumunsku nejsou zahrnuty podniky jednotlivců, v Litvě nejsou zahrnuty fyzické osoby, v Estonsku jsou zahrnuty jen podniky nad 20 zaměstnanců, v Lotyšsku byly do soubory poprvé zahrnuty fyzické osoby v roce 2002.

Graf č. 9 : Podíl vzniků v zemích EU

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Pozn. Seznam zkratk zemí EU - viz příloha

Podíváme-li se na podíl vzniků v zemích EU podle odvětví (viz tabulka č. 1), lze konstatovat, že byl u všech zemí shodně nižší v průmyslu než ve stavebnictví nebo v obchodu a službách, a to jak v roce vzniku 2001 tak v roce vzniku 2002.

Tabulka č. 1

Podíl vzniků v ČR a zemích EU (%)

		CZ	DK	EE	ES	IT	LV	LT	LU	HU	NL	PT	SI	SK	FI	SE	RO	NO
Celkem	2001	12,3	9,3	13,0	9,1	7,7	10,2	11,5	12,2	12,7	9,6	7,5	6,5	14,9	7,2	6,6	11,5	10,1
	2002	10,0	.	11,5	9,3	7,4	21,8	10,3	11,4	14,5	.	6,0	7,1	15,0	7,2	6,1	12,6	.
z toho: průmysl	2001	10,5	5,1	7,9	6,6	5,2	9,4	9,9	6,8	8,1	6,3	5,6	3,8	12,0	5,2	4,7	11,7	5,3
	2002	8,5	.	8,6	6,3	5,0	32,3	10,0	6,7	10,6	.	5,8	4,2	13,1	4,6	4,5	11,7	.
stavebnictví	2001	11,8	9,0	7,4	12,3	9,0	9,5	11,9	8,9	13,7	11,7	10,0	7,2	15,0	8,3	6,3	16,3	9,5
	2002	10,5	.	9,5	12,6	9,6	15,4	12,5	9,8	20,1	.	7,3	6,8	17,0	8,3	6,0	16,0	.
obchod a služby	2001	13,1	10,0	14,5	8,8	7,9	10,4	11,8	12,8	13,4	9,6	7,5	7,2	15,8	7,4	6,9	11,1	10,9
	2002	10,4	.	12,3	9,1	7,4	21,1	10,2	11,8	14,3	.	5,7	8,2	15,1	7,6	6,3	12,5	.

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Nízký podíl vzniků (pod 6%) v sektoru průmyslu byl např. v Dánsku, Itálii, Portugalsku, Slovinsku, Finsku, Švédsku a Norsku. Nejnížší podíl vzniků vůbec vykázalo Slovinsko v průmyslu v roce 2001 (3,8%). Naproti tomu nejvyšší podíly vzniků (nad 12%) ve stavebnictví vykázalo (vyjma Lotyšsko – poznámka viz výše) Maďarsko, Slovensko a Rumunsko; Česká republika s 11,8% také patřila k zemím s vyšším podílem. V odvětví obchodu a služeb pak nejvyšší podíly vzniků (nad 12%) vykázaly Česká republika, Estonsko, Lucembursko, Maďarsko, Slovensko a Rumunsko.

2.2.2. Zaměstnanost ve vzniklých podnicích

Vliv vzniklých podniků na trhu práce je rovněž jeden z důležitých aspektů hodnocení vývoje ekonomiky. Můžeme jej měřit ukazatelem podíl zaměstnanosti vzniklých podniků (tj. podíl zaměstnaných osob vzniklých podniků na zaměstnaných osobách aktivních podniků celkem).

V ČR byl podíl zaměstnanosti vzniklých podniků celkem podle jednotlivých roků vzniku 4,1%, 3,4% a 3,5% - viz tabulka č. 5 v příloze. Nejvyšší podíl zaměstnanosti vzniklých podniků celkem (od 4,5% – 5,7%) byl vždy ve stavebnictví nebo v odvětví obchodu a služeb, a to ve všech letech 2001, 2002 i 2003. Podíváme-li se na tento ukazatel v členění na právnické a fyzické osoby, vidíme, že u fyzických osob byl podíl zaměstnanosti vzniklých podniků vždy výrazně vyšší (i několikanásobný) než u právnických osob. Nejvyšší hodnoty (9,2%) dosáhl u fyzických osob v odvětví obchodu a služeb u populace podniků vzniklých v roce 2001. Naopak nejnižší (0,6%) byl u právnických osob u ostatních činností v roce vzniku 2002.

Tabulka č. 2 ukazuje podíl zaměstnanosti vzniklých podniků podle roku vzniku (2001 a 2002) a podle druhu činnosti v zemích EU:

Tabulka č. 2

Podíl zaměstnanosti vzniklých podniků v ČR a zemích EU (%)

		CZ	DK	EE	ES	IT	LV	LT	LU	HU	NL	PT	SI	SK	FI	SE	RO	NO
Celkem	2001	4,1	2,2	3,3	3,9	3,1	3,0	4,0	2,1	4,1	2,2	2,7	1,5	4,2	0,5	1,6	3,0	2,2
	2002	3,4	.	2,3	3,8	2,8	4,5	5,0	1,9	4,8	.	2,6	1,4	3,8	0,5	1,6	2,7	.
z toho: průmysl	2001	2,1	0,6	1,6	2,0	1,2	2,0	2,8	0,4	1,6	1,0	1,7	0,5	2,4	0,2	0,4	2,0	0,9
	2002	1,6	.	1,5	1,6	1,1	3,0	5,4	0,3	1,8	.	1,7	0,5	1,8	0,1	0,5	1,8	.
stavebnictví	2001	5,1	2,4	2,1	6,7	5,0	2,7	4,0	1,8	6,6	2,8	5,0	2,0	5,7	1,0	2,1	3,5	2,8
	2002	4,9	.	2,0	6,4	5,2	3,3	4,8	2,1	8,6	.	4,3	1,9	5,2	1,0	2,0	2,5	.
obchod a služby	2001	5,7	3,0	4,6	4,0	3,8	3,7	5,0	2,5	5,5	2,5	2,9	2,5	5,6	0,6	2,2	4,3	2,6
	2002	4,5	.	3,0	3,9	3,3	5,5	4,7	2,2	6,1	.	2,7	2,3	5,3	0,6	2,1	4,2	.

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

V celé ekonomice se podíl zaměstnanosti vzniklých podniků pohybuje většinou od 2% do 5%. Nejvyšší podíl zaměstnanosti (5,0%) vykazovala Litva, podíl nad 4% byl dosažen v České republice, Lotyšsku, Maďarsku a Slovensku; nejnižší podíl zaměstnanosti vzniklých podniků pak byl zaznamenán ve Finsku (0,5% v obou letech).

V odvětvovém členění se podíl zaměstnanosti vzniklých podniků chová podobně jako podíl vzniků: ve všech zemích je podíl zaměstnanosti vzniklých podniků nejnižší v průmyslu (s výjimkou Litvy v roce 2002, kde podíl 5,4% je v průmyslu vůbec nejvyšší), nad 2 % byl jen v několika zemích (Česká republika, Lotyšsko, Litva a Slovensko). Ve stavebnictví byl podíl zaměstnanosti vzniklých podniků nad 5% v České republice, Španělsku, Itálii, Maďarsku a Slovensku; v odvětví obchodu a služeb pak v České republice, Lotyšsku, Maďarsku a Slovensku.

Zajímavá je rovněž charakteristika průměrná velikost vzniklých podniků dle zaměstnaných osob (viz tabulka č. 3). U fyzických osob se tento ukazatel pohybuje od 1,0

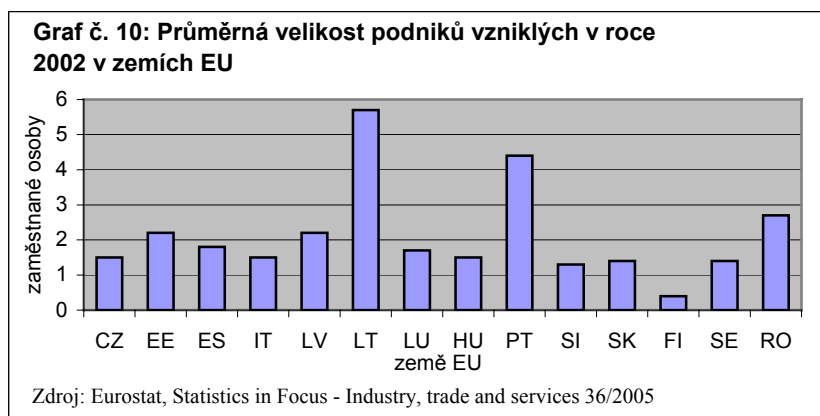
Průměrná velikost vzniklých podniků dle zaměstnaných osob

Průměrná velikost vzniklých podniků	rok vzniku								
	2001			2002			2003		
	Celkem	právnícké osoby	fyzické osoby	Celkem	právnícké osoby	fyzické osoby	Celkem	právnícké osoby	fyzické osoby
Celkem	1,49	4,21	1,09	1,53	4,94	1,09	1,49	3,95	1,10
v tom:									
průmysl	1,90	8,83	1,08	1,77	8,65	1,09	1,67	6,84	1,09
stavebnictví	1,29	4,54	1,04	1,38	6,46	1,03	1,25	3,72	1,05
obchod a služby	1,45	3,41	1,11	1,56	4,27	1,11	1,51	3,35	1,13
ostatní	1,31	5,19	1,08	1,23	4,53	1,07	1,50	9,72	1,09

Zdroj: ČSÚ - BDP

do 1,2 zejména z důvodu, že fyzické osoby – podnikatelé většinou pracují „sami za sebe“ a zřídka mají více zaměstnanců. U právníckých osob se průměrná velikost vzniklého podniku celkem pohybuje kolem 4 až 5 zaměstnaných osob. Mezi odvětvími činnosti existují velké rozdíly: ačkoliv v průmyslu byl podíl vzniků a podíl zaměstnanosti vždy nižší než v ostatních odvětvích činnosti, průměrná velikost vzniklého podniku je v tomto odvětví naopak nejvyšší. Ukazuje to na fakt, že začít podnikat v průmyslu vyžaduje více vstupních výrobních faktorů, zejména pracovních, než v jiných odvětvích.

Průměrnou velikost vzniklých podniků v roce 2002 celkem v zemích EU ukazuje graf

č. 10. Pohybovala se většinou od 1 do 2; nejvyšší průměr byl v Litvě (v Portugalsku a v Rumunsku nebyly do souboru zahrnuty podniky jednotlivce). Nejnižší průměr (0,4) ve Finsku byl zapříčiněn použitou metodou odhadu zaměstnaných osob.

Celkový přehled průměrné velikosti vzniklých podniků v zemích EU celkem i za odvětví činnosti dává tabulka č. 4:

Tabulka č. 4

Průměrná velikost vzniklých podniků v ČR a zemích EU (zaměstnané osoby)

		CZ	DK	EE	ES	IT	LV	LT	LU	HU	NL	PT	SI	SK	FI	SE	RO	NO
Celkem	2001	1,5	1,4	2,9	2,0	1,5	4,2	4,1	1,7	1,6	2,2	3,7	1,6	1,6	0,4	1,3	3,3	1,3
	2002	1,5	.	2,2	1,8	1,5	2,2	5,7	1,7	1,5	.	4,4	1,3	1,4	0,4	1,4	2,7	.
z toho: průmysl	2001	1,9	1,6	5,8	3,3	2,1	6,9	7,6	2,1	2,7	1,0	6,6	1,8	2,7	0,4	1,3	8,2	2,1
	2002	1,8	.	4,8	2,6	2,0	2,1	14,1	1,8	2,2	.	6,3	1,7	1,7	0,3	1,5	6,8	.
stavebnictví	2001	1,3	1,4	3,8	2,8	1,6	5,1	6,8	3,3	1,8	2,8	5,0	1,4	1,6	0,4	1,4	5,3	1,2
	2002	1,4	.	2,6	2,5	1,6	3,7	7,9	3,6	1,5	.	5,8	1,4	1,2	0,4	1,3	3,3	.
obchod a služby	2001	1,5	1,4	2,6	1,7	1,4	3,7	3,2	1,6	1,4	2,5	2,9	1,6	1,4	0,4	1,3	2,2	1,3
	2002	1,6	.	1,8	1,6	1,4	2,2	3,7	1,5	1,4	.	3,6	1,2	1,4	0,3	1,4	1,9	.

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Pokud jde o rozdíly v odvětvích činnostech, je i u většiny členských zemí EU obdobná situace jako v ČR: všechny země kromě Lucemburska, Finska a Švédska vykazují vyšší průměr v průmyslu než ve stavebnictví a odvětví obchodu a služeb. Ve většině ostatních zemí byla průměrná velikost vzniklých podniků nejnižší v odvětví obchodu a služeb, zatímco v České republice, Nizozemsku a Slovinsku byl nejnižší ve stavebnictví.

2.2.3. Přežití vzniklých podniků

Podnik vzniklý v určitém roce je považován za přežívající, pokud je aktivní v dalším roce alespoň část roku. Není podstatné, jestli v roce přežívání má stejnou činnost či nikoliv. Je rovněž považován za přežívající, i když v dalším roce není v populaci aktivních podniků, ale byl sloučen s jinou (jedinou) právní jednotkou, která by byla jako podnik označena za vzniklou. Za přežívání se nepovažují případy, kdy „přebírající“ podnik byl aktivní i v předchozím roce. Populace přežívajících podniků je vždy podsouborem souboru vzniklých podniků; pokud je podnik vyhodnocen jako nepřežívající, je z dalšího hodnocení přežívání vyloučen. Přežívání populace vzniklých podniků se sleduje po dobu pěti let.

Přežívání podniků se v ČR sledovala poprvé u populace podniků vzniklých v roce 2001. K dispozici jsou data ze jejich přežívání do roku 2002 a do roku 2003 a rovněž data za populaci podniků vzniklých v roce 2002 a jejich přežívání do roku 2003.

Míru přežití (podíl podniků označených za přežívající na celkovém počtu podniků vzniklých) u podniků vzniklých v roce 2001 do roku 2002 a do roku 2003 ukazuje tabulka č. 5.

Tabulka č. 5
Míra přežití podniků vzniklých v roce 2001

Populace podniků vzniklých v roce 2001	přežití do roku	
	2002	2003
Celkem	79,93%	66,40%
v tom:		
průmysl	83,06%	71,18%
stavebnictví	80,86%	68,53%
obchod a služby	78,49%	64,24%
ostatní	84,62%	72,13%

Zdroj: ČSÚ - BDP

celkem v roce 2003 byla 66,4%. Nejméně přežívajících bylo opět v odvětví obchodu a služeb; nejvyšší míru přežití vykazaly ostatní činnosti.

Míra přežití podniků vzniklých v roce 2002 do roku 2003 byla vyšší o 1,4 procentního bodu než u populace podniků vzniklých v roce 2001 a činila 81,3% (viz tabulka č. 6). Pokud jde o míru přežití v odvětvích, je situace obdobná jako u populace podniků vzniklých v roce 2001: nejnižší byla u podniků v odvětví obchodu a služeb (80,0%), nejvyšší v odvětví ostatních činností (85,8%).

Tabulka č. 6

Míra přežití podniků vzniklých v roce 2002

Populace podniků vzniklých v roce 2002	přežití do roku 2003
Celkem	81,33%
v tom:	
průmysl	84,55%
stavebnictví	81,01%
obchod a služby	80,01%
ostatní	85,84%

Zdroj: ČSÚ - BDP

Tabulka č. 7 ukazuje míru přežití populací podniků vzniklých v roce 2001 v zemích EU. Ačkoli podíly vzniků v nových členských zemích EU byly většinou vyšší než v zemích EU-15, u míry přežívání nelze vysledovat žádné rozdíly. Nejvyšší míru přežití mělo Slovensko (98,4%), Portugalsko (97,6%), Švédsko (97,1%) a Slovinsko (93,6%). Nejnižší míra přežití byla v České republice (79,9%), Maďarsku (81,6%), Rumunsku (82,4%), Estonsku (83,1%) a Španělsku (83,4%).

Tabulka č. 7

Přežívání podniků vzniklých v roce 2001 do roku 2002 v zemích EU (%)

	CZ	EE	ES	IT	LV	LT	LU	HU	PT	SI	SK	FI	SE	RO
Celkem	79,9	83,1	83,4	90,2	85,8	91,4	87,0	81,6	97,6	93,6	98,4	84,6	97,1	82,4
z toho:														
průmysl	83,1	88,1	87,0	91,8	82,8	95,3	85,1	97,5	94,6	98,5	86,0	97,7	84,7	
stavebnictví	80,9	92,0	81,4	90,6	88,7	94,8	92,2	83,2	98,2	95,7	98,7	87,5	97,5	85,3
obchod a služby	78,5	82,2	83,5	89,8	86,0	90,5	86,7	81,0	97,4	92,9	98,3	83,7	97,0	81,7

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Ve všech zemích EU kromě Lotyšska a Španělska je míra přežití podniků vzniklých v roce 2001 nejnižší v odvětví obchodu a služeb. Česká republika má nejnižší míru přežití ve všech odvětvích činnosti.

Jak se vyvíjí zaměstnanost u přežívajících podniků? Lze ji měřit průměrnou velikostí přežívajících podniků a srovnat s velikostí podniků v roce předcházejícím. Data za přežívání populace podniků vzniklých v roce 2001 (zaměstnané osoby) v roce vzniku, v prvním roce přežití a ve druhém roce přežití ukazuje tabulka č. 8.

Tabulka č. 8

Průměrná velikost podniků vzniklých v roce 2001

Průměrná velikost podniků (zaměstnané osoby)	v roce vzniku 2001	přežívajících do roku 2002	přežívajících do roku 2003
Celkem	1,49	2,09	2,17
v tom:			
průmysl	1,90	2,69	3,04
stavebnictví	1,29	1,54	1,69
obchod a služby	1,45	2,14	2,15
ostatní	1,31	1,50	1,47

Zdroj ČSÚ - BDP

roce přežívání průměrná velikost přežívajících podniků sice nepatrně, ale klesla.

Z dat je patrné, že průměrná velikost podniků má tendenci se v čase zvyšovat: zatímco v roce vzniku byl průměr 1,5 v prvním roce přežívání byl 2,1 a ve druhém roce přežívání 2,2. Obdobný trend můžeme vidět v průmyslu (kde je zvyšování průměru nejmarkantnější), ale i ve stavebnictví a v odvětví obchodu a služeb. U ostatních činností naopak ve druhém

Tabulka č. 9

Průměrná velikost podniků vzniklých v roce 2002

Průměrná velikost podniků (zaměstnané osoby)	v roce vzniku 2002	přežívajících do roku 2003
Celkem	1,53	1,88
v tom:		
průmysl	1,77	2,28
stavebnictví	1,38	1,59
obchod a služby	1,56	1,94
ostatní	1,23	1,31

Zdroj ČSÚ - BDP

Obdobně i u populace podniků vzniklých v roce 2002 se průměrná velikost podniku (počítaná podle zaměstnaných osob) u podniků, které přežily jeden rok zvýšila, a to jak celkem, tak i v jednotlivých odvětvích činnosti jak je vidět z tabulky č. 9.

Další charakteristikou, kterou můžeme měřit zaměstnanost u přežívajících podniků je růst zaměstnanosti u přežívajících podniků (zaměstnané osoby přežívajících podniků v roce přežívání na zaměstnané osoby přežívajících podniků, které měly v roce vzniku). U populace podniků vzniklých v roce 2001 byl růst zaměstnanosti v prvním roce přežití celkem 33,6% (31,5% v průmyslu, 14,6% ve stavebnictví, 39,7% v odvětví obchodu a služeb a 14,7% v ostatních činnostech). Ve druhém roce přežití růst celkem činil 33,1% (42,5% v průmyslu, 21,5% ve stavebnictví, 34,7% v odvětví obchodu a služeb a 10,4% v ostatních činnostech).

U populace podniků vzniklých v roce 2002 byl růst zaměstnanosti nižší: celkem činil 16,2% (21,7% v průmyslu, 10,3% ve stavebnictví, 17,47% v odvětví obchodu a služeb a 3,6% v ostatních činnostech).

Srovnání průměrné velikosti populace podniků vzniklých v roce 2001 a přežívajících jeden rok v ČR a v ostatních zemích EU ukazuje tabulka č. 10.

Tabulka č. 10

Průměrná velikost podniků vzniklých v roce 2001 přežívajících do roku 2002 v zemích EU (zaměstnané osoby)

	CZ	EE	ES	IT	LV	LT	LU	HU	PT	SI	SK	FI	SE	RO
Celkem	2,1	3,8	2,5	2,0	5,3	5,9	.	2,0	4,9	1,8	2,1	0,8	1,5	5,2
Z toho:														
Průmysl	2,7	7,2	3,8	3,3	8,5	11,0	.	4,0	8,3	2,2	3,1	0,9	1,6	13,7
stavebnictví	1,5	4,6	3,8	2,2	6,6	9,6	5,2	2,2	7,1	1,9	1,8	0,9	1,6	8,2
obchod a služby	2,1	3,4	2,1	1,8	4,7	4,7	2,2	1,7	3,8	1,8	2,0	0,8	1,5	3,3

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Pozn.: v Portugalsku a v Rumunsku nebyly do souboru zahrnuty podniky jednotlivců; nižší průměr ve Finsku byl zapříčiněn použitou metodou odhadu zaměstnaných osob.

2.3. Zániky podniků

Za zaniklý podnik v daném roce se považuje ekonomický subjekt, který není aktivní v následujících dvou letech a u kterého se nenašel nástupce; znamená rozpad výrobních faktorů s tím omezením, že žádné další podniky nejsou do tohoto rozpadu zapojeny. Jde o případy, kdy podnik skutečně zanikl nebo byl v předchozích dvou letech neaktivní. V rámci projektu BDP se zjišťoval počet zaniklých podniků v členění podle kategorie činnosti a kategorie právní formy.

Populace zaniklých podniků v ČR se vytvořila poprvé za rok 2000; dále jsou vytvořeny populace zaniklých podniků za rok 2001 a 2002. Data za populaci zaniklých podniků v roce 2002 jsou předběžná; konečná data budou k dispozici až po porovnání se souborem aktivních podniků roku 2004; konečný údaj bude event. nižší o reaktivace (tj. jednorozhodnutí neaktivitu) a jejich odsouhlasení Eurostatem.

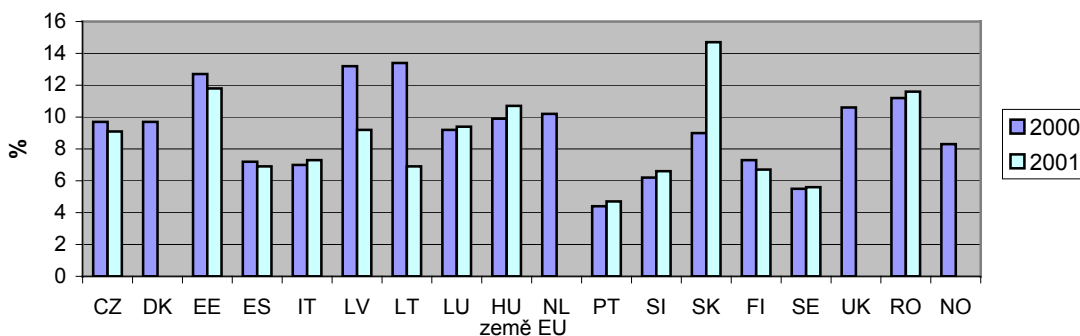
2.3.1. Celková charakteristika

V roce 2000 bylo za zaniklý podnik označeno celkem 94 874 ekonomické subjekty, z toho právnické osoby tvořily 8,6%. V roce 2001 bylo zaniklých podniků celkem 89 362, podíl právnických osob byl o něco vyšší (10,9%), zatímco v roce 2002 dosáhl 103 412 a podíl právnických osob 10,4%. Ve všech třech souborech zaniklých podniků byl nejvyšší podíl právnických osob v odvětví obchodu a služeb - viz tabulka č. 6 v příloze.

Podíl zaniklých podniků na aktivních podnicích celkem (podíl zániků, death rate) byl v roce 2000 9,7% v roce 2001 9,1% a 2002 dosáhl 10,3%. Podíly zániků podle druhu činnosti v rozdělení na právnické a fyzické osoby jsou v tabulce č. 7 v příloze. Podíl zániků u právnických osob byl vždy nižší než u fyzických. U právnických i fyzických osob byl tento podíl vždy nejvyšší v odvětví obchodu a služeb.

Srovnání podílů vzniků v zemích Evropské unie ukazuje graf č. 11. Podíl zániků celkem za roky 2000 a 2001 u členských států EU se pohybuje od 4,4% v Portugalsku v roce 2000 do 14,7% na Slovensku v roce 2001.

Graf č. 11: Podíly zániků v zemích EU

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Nové členské země EU mají podíl zániků spíše vyšší než země EU-15, ale toto rozdělení není tak výrazné jako u podílů vzniků. Nejnížší podíly zániků mají Portugalsko, Švédsko, Slovinsko, Španělsko a Itálie.

Tabulka č. 11 dává detailnější přehled o podílech zániků v hlavních ekonomických odvětvích v zemích EU. Lze říci, že v průmyslu je podíl zániků většinou nejnížší; některé země (Estonsko, Lotyšsko, Litva, Nizozemsko, Portugalsko a Norsko) mají nejnížší podíl zániků ve stavebnictví.

Srovnáme-li podíly zániků a podíly vzniků v zemích EU dle odvětví, můžeme konstatovat, že nejmenší vstupní bariéry pro podnikání jsou v odvětví obchodu a služeb, ale také je zde nejvyšší riziko neúspěchu (podíly zániků jsou zde nejvyšší).

2.3.2. Zaměstnanost v zaniklých podnicích

Zaměstnanost v zaniklých podnicích (zaměstnané osoby v podnicích v roce jejich zániku) lze měřit jejich podílem na celkovém počtu zaměstnaných osob v aktivních podnicích (podíl zaměstnanosti) a průměrnou velikostí zaniklých podniků.

Tabulka č. 11

Podíl zániků v ČR a zemích EU (%)

		CZ	DK	EE	ES	IT	LV	LT	LU	HU	NL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	RO	NO
Celkem	2000	9,7	9,7	12,7	7,2	7,0	13,2	13,4	9,2	9,9	10,2	4,4	6,2	9,0	7,3	5,5	10,6	11,2	8,3
	2001	9,1	.	11,8	6,9	7,3	9,2	6,9	9,4	10,7	.	4,7	6,6	14,7	6,7	5,6	.	11,6	.
z toho: průmysl	2000	7,4	6,6	10,4	6,0	5,1	11,3	10,7	5,9	7,9	7,8	.	4,9	8,0	5,3	4,7	9,4	8,4	8,5
	2001	7,1	.	8,8	5,9	6,2	7,7	6,0	5,5	8,8	.	4,5	5,4	12,0	5,5	4,7	.	9,4	.
stavebnictví	2000	8,7	7,5	8,6	7,2	6,0	10,1	8,1	6,2	9,1	7,5	.	5,1	9,5	6,1	4,8	9,7	8,3	6,7
	2001	7,8	.	9,1	6,8	8,9	8,0	5,2	7,1	10,4	.	4,4	5,5	13,7	6,7	4,7	.	9,3	.
obchod a služby	2000	10,8	10,6	13,5	7,4	6,9	13,7	14,4	9,7	10,4	11,0	.	6,8	9,2	6,8	5,8	10,9	11,9	8,6
	2001	10,2	.	12,7	7,0	7,2	9,6	7,2	9,8	11,0	.	4,9	7,3	15,7	7,0	5,8	.	12,1	.

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Podíl zaměstnanosti zaniklých podniků celkem stoupá od 2,8% u podniků zaniklých v roce 2000 až po 3,1% u podniků zaniklých v roce 2002 – viz tabulka č. 12

Tabulka č. 12

Podíl zaměstnanosti zaniklých podniků

Podíl zaměstnanosti	rok zániku								
	2000			2001			2002		
	Celkem	právnícké osoby	fyzické osoby	Celkem	právnícké osoby	fyzické osoby	Celkem	právnícké osoby	fyzické osoby
Celkem	2,76%	0,78%	6,97%	2,85%	1,12%	6,57%	3,14%	1,27%	7,49%
v tom:									
průmysl	1,04%	0,31%	4,73%	1,10%	0,39%	4,63%	1,33%	0,45%	5,63%
stavebnictví	3,33%	0,99%	6,44%	3,24%	1,10%	5,96%	4,45%	2,25%	7,29%
obchod a služby	4,10%	1,34%	8,06%	4,28%	2,04%	7,63%	4,43%	2,05%	8,45%
ostatní	2,04%	0,37%	5,18%	2,00%	0,52%	4,73%	2,13%	0,59%	5,66%

Zdroj: ČSÚ - BDP

Nejvyšší podíl zaměstnanosti zaniklých podniků celkem byl v odvětví obchodu a služeb (nad 4,1%), v roce 2002 byl stejný podíl i v odvětví stavebnictví. Podíl zaměstnanosti celkem u fyzických osob byl ve všech třech letech výrazně vyšší než u právníckých osob: zatímco u právníckých osob činil 0,8% v roce 2000, 1,1% v roce 2001 a 1,3% v roce 2002; u fyzických osob dosáhl v roce 2000 7,0%, v roce 2001 6,6% a v roce 2002 7,5%. V odvětvích činnosti se tento podíl u právníckých osob pohyboval od 0,3% do 2,2%; v roce 2000 a 2001 byl nejvyšší v odvětví obchodu a služeb, v roce 2002 ve stavebnictví. U fyzických osob se podíl pohyboval od 4,6% do 8,4%; nejvyšší byl ve všech letech v odvětví obchodu a služeb.

Průměrná velikost zaniklých podniků dle zaměstnaných osob celkem se pohybovala od 1,2 v roce 2000 do 1,5 v roce 2001 i v roce 2002. Průměrná velikost u fyzických osob byla ve všech letech 1,1; zatímco u právníckých osob se pohybovala od 2,8 v roce 2000, přes 3,4 v roce 2001, do 3,8 v roce 2002. U fyzických osob byl nejvyšší průměr ve všech třech letech v průmyslu, stejně tak u právníckých osob s výjimkou roku 2002, kde byl nejvyšší průměr ve stavebnictví (viz tabulka č. 8 v příloze).

Celkový přehled průměrné velikosti zaniklých podniků v zemích EU je uveden v tabulce č. 13:

Tabulka č. 13

Průměrná velikost zaniklých podniků v ČR a zemích EU (zaměstnané osoby)

		CZ	DK	EE	ES	IT	LV	LT	LU	HU	NL	PT	SI	SK	FI	SE	RO	NO
Celkem	2000	1,3	1,2	3,5	2,0	1,3	3,5	2,6	1,7	1,7	2,6	5,1	1,4	1,5	0,4	1,6	1,9	1,1
	2001	1,4	.	3,4	2,0	1,5	3,4	3,4	.	1,8	.	4,7	1,4	1,5	0,4	1,6	2,1	.
z toho: průmysl	2000	1,4	1,4	6,4	3,4	1,8	6,0	3,8	2,6	3,1	3,5	11,8	1,6	2,1	0,4	2,2	3,2	1,7
	2001	1,5	.	8,1	3,2	2,1	5,4	5,1	.	3,8	.	11,0	1,6	1,9	0,5	2,2	4,4	.
stavebnictví	2000	1,2	1,4	5,7	2,7	1,4	3,8	5,8	4,5	2,0	2,5	5,7	1,4	1,4	0,6	1,5	2,9	1,0
	2001	1,2	.	5,4	2,8	1,5	4,2	3,6	4,1	2,0	.	4,9	1,6	1,6	0,6	1,6	4,3	.
obchod a služby	2000	1,2	1,2	2,9	1,7	1,3	3,1	2,3	1,5	1,4	2,5	3,4	1,3	1,4	0,4	1,5	1,7	1,0
	2001	1,4	.	2,6	1,7	1,4	3,0	3,0	1,4	1,5	.	3,3	1,3	1,4	0,4	1,6	1,7	.

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus - Industry, trade and services 36/2005

Průměrná velikost zaniklých podniků v ČR ve srovnání s ostatními členskými zeměmi EU patří k nejnižším.

Bez zajímavosti není ani porovnání absolutních počtů zaměstnaných osob u podniků vzniklých a podniků zaniklých v roce 2001 – viz tabulka č. 14.

Počet zaměstnaných osob ve vzniklých podnicích je vždy vyšší než počet zaměstnaných osob u zaniklých podniků. Lze konstatovat, že tato „bilance“ mezi vzniklými a zaniklými podniky je pozitivním faktorem.

Tabulka č. 14

Počet zaměstnaných osob ve vzniklých a zaniklých podnicích v roce 2001

Počet zaměstnaných osob	Podniky	Celkem	v tom	
			právnícké osoby	fyzické osoby
Celkem	vzniklé	180 207	64 104	116 103
	zaniklé	124 023	33 413	90 610
v tom:				
průmysl	vzniklé	33 040	16 301	16 739
	zaniklé	17 380	5 091	12 289
stavebnictví	vzniklé	19 704	4 921	14 783
	zaniklé	12 440	2 352	10 088
obchod a služby	vzniklé	114 835	40 032	74 803
	zaniklé	86 728	24 706	62 022
ostatní	vzniklé	12 628	2 850	9 778
	zaniklé	7 475	1 264	6 211

Zdroj: ČSÚ - BDP